Στρατηγικές επιλογές της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου στο πλαίσιο του ΕΠΕΣ 2028–2034

Περιφερειακή πρόταση Πολιτικής Συνοχής στο ΕΠΕΣ 2028-2034

Κύρια χαρακτηριστικά της Περιφέρειας αποτελούν η πολυδιάσπαση και η ασυνέχεια του γεωγραφικού χώρου και οι προκλήσεις που συνδέονται με την εδαφική και ψηφιακή συνδεσιμότητα, οι έντονες ενδοπεριφερειακές χωρικές ανισότητες, οι υψηλής αξίας πολιτισμικοί, περιβαλλοντικοί και τουριστικοί πόροι και το υψηλό δυναμικό προσέλκυσης λειτουργιών τουριστικών δραστηριοτήτων υπερεθνικής κλίμακας.

Η πρόταση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου για την Πολιτική Συνοχής 2028–2034 αποσκοπεί στη ενίσχυση και διαφοροποίηση του παραγωγικού της συστήματος, στην ενίσχυση της χωρικής και κοινωνικής συνοχής και στη διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης και αειφορίας των πόρων της.

Η προτεινόμενη περιφερειακή στρατηγική εξειδικεύεται σε έξι αλληλοσυμπληρούμενες στρατηγικές επιλογές (ΣΕ):

- **ΣΕ1. Παραγωγική διαφοροποίηση, καινοτομία και τουρισμός υψηλής προστιθέμενης αξίας.** Διαφοροποίηση τουριστικού προϊόντος, καινοτομία/ τεχνολογικός εκσυγχρονισμός και εξωστρέφεια επιχειρήσεων, ενίσχυση τοπικών αλυσίδων αξίας και συνεργασιών με το περιφερειακό οικοσύστημα έρευνας και καινοτομίας.
- **ΣΕ2. Βιώσιμη διαχείριση υδάτων και ανθεκτικότητα των νησιών σε κρίσεις και στην κλιματική αλλαγή.** Βελτίωση πρόσβασης στο νερό, αποδοτική διαχείριση υδάτων και ενίσχυση υποδομών επεξεργασίας λυμάτων καθώς και προστασία οικοσυστημάτων και κλιματική θωράκιση υποδομών.
- **ΣΕ3. Καθαρή ενέργεια και κυκλική διαχείριση των νησιωτικών πόρων.** Ενίσχυση ενεργειακής αποδοτικότητας, κυκλικής οικονομίας και ολοκληρωμένη διαχείριση αποβλήτων.
- **ΣΕ4. Ποιοτική εκπαίδευση, ενίσχυση δεξιοτήτων και απασχόληση.** Βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης (ΔΒΜ), αναβάθμιση δεξιοτήτων και ενίσχυση της συμμετοχής σε ποιοτική και διατηρήσιμη εργασία.
- **ΣΕ5. Ισότιμη πρόσβαση σε υγεία, κοινωνική φροντίδα και προσιτή κατοικία.** Ενίσχυση υποδομών, αναβάθμιση υπηρεσιών πρωτοβάθμιας περίθαλψης και φροντίδας στην κοινότητα, καθώς και αντιμετώπιση των στεγαστικών αναγκών.
- **ΣΕ6. Συνδεσιμότητα και ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη των νησιών.** Ασφαλείς μεταφορές, ψηφιακή συνδεσιμότητα και ολοκληρωμένες τοποκεντρικές παρεμβάσεις.

Οι επιλογές αυτές συνδέονται με τον Γενικό Στόχο 1 για τη βιώσιμη ευημερία και τη συνοχή των περιφερειών και τον Γενικό Στόχο 2 για την απασχόληση, τις δεξιότητες και την κοινωνική ένταξη. Η ακριβής αντιστοίχιση παρεμβάσεων και επιλέξιμων πεδίων θα οριστικοποιηθεί σύμφωνα με το τελικό κανονιστικό πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2028-2034 και τις εθνικές κατευθύνσεις.

ΣΕ1. Παραγωγική διαφοροποίηση, καινοτομία και τουρισμός υψηλής προστιθέμενης αξίας

Η ΣΕ1 αποσκοπεί στο μετασχηματισμό του παραγωγικού προτύπου του Νοτίου Αιγαίου με ενίσχυση της παραγωγικότητας, της καινοτομίας, της εξωστρέφειας και της διαφοροποίησης των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Ανάγκες και τεκμηρίωση

Η οικονομική ανάκαμψη της ΠΝΑ, σε συνέχεια της οικονομικής και υγειονομικής κρίσης, συνυπάρχει με ισχυρή κλαδική συγκέντρωση και ανάγκη ενίσχυσης της παραγωγικότητας. Η περιφερειακή οικονομία χαρακτηρίζεται για τις υψηλές σε εθνικό επίπεδο επιδόσεις ως προς το κατά κεφαλή ΑΕΠ (2η επίδοση μεταξύ των Περιφερειών, διαχρονικά) και την παραγόμενη ΑΠΑ, δείκτες όμως που υπολείπονται του μέσου ευρωπαϊκού όρου, ενώ υψηλές είναι και οι επιδόσεις της στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων. Ταυτόχρονα, η Περιφέρεια αποτελεί τον κορυφαίο τουριστικό προορισμό της χώρας με τον δείκτη διανυκτερεύσεων ανά 1.000 κατοίκους (δείκτης τουριστικής έντασης) την περίοδο 2019-2023 να είναι πολλαπλάσιος του εθνικού και ευρωπαϊκού μέσου όρου (4,6 και 13,1 φορές αντίστοιχα).

Η περιορισμένη οικονομική διαφοροποίηση, η εξάρτηση από εποχικές δραστηριότητες, οι πιέσεις στην αγορά εργασίας και στην κατοικία, καθώς και στις υποδομές και στις κοινωνικές υπηρεσίες από τις σημαντικές τουριστικές ροές, σε συνδυασμό και με τους περιορισμούς προσβασιμότητας, ενέχουν κινδύνους ανθεκτικότητας του τοπικού παραγωγικού συστήματος. Επομένως η διεύρυνση της παραγωγικής βάσης (διεύρυνση τουριστικής περιόδου και ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων που δεν επηρεάζονται από την εποχικότητα), καθώς και ο ψηφιακός και πράσινος μετασχηματισμός των επιχειρήσεων, αποτελούν προϋποθέσεις διατηρήσιμης ανάπτυξης.

Παράλληλα, η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται από χαμηλή παραγωγικότητα, ενώ συνεχίζει να αποκλίνει από τις λοιπές ευρωπαϊκές Περιφέρειες (υποχώρηση κατάταξης από τις Περισσότερο στις Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες) και το 2025 βρίσκεται στην τελευταία θέση μεταξύ των περιφερειών της χώρας ως προς τον Περιφερειακό Δείκτη Καινοτομίας (50,2 έναντι ευρωπαϊκής βάσης 100 και εθνικής επίδοσης 75,8). Επομένως κρίσιμη αναδεικνύεται η ανάγκη ενίσχυσης επενδύσεων στην

έρευνα και καινοτομία, στην απορρόφηση νέων τεχνολογιών και συνολικά στην ενίσχυση του ποιοτικού εκσυγχρονισμού και της ανταγωνιστικότητας του παραγωγικού συστήματος.

Επιπρόσθετα, λόγω των περιορισμών προσβασιμότητας και των πιέσεων στις χρήσεις γης από την έντονη τουριστική δραστηριότητα, κρίσιμη αναδεικνύεται η ανάγκη ενίσχυσης της εφοδιαστικής αλυσίδας για την αποτελεσματική διαχείριση των πρώτων υλών και τελικών προϊόντων, με την ωρίμανση των προϋποθέσεων ανάπτυξης οργανωμένων υποδοχέων σχετικών οικονομικών δραστηριοτήτων (χωροθέτηση δραστηριοτήτων, εκτίμηση βιωσιμότητας και περιβαλλοντικών επιπτώσεων, υποστηρικτικές υποδομές κοκ.) σε μεγάλα νησιά της Περιφέρειας, σύμφωνα με το χωροταξικό πλαίσιο για τη βιομηχανία και την εφοδιαστική αλυσίδα.

Στρατηγικός προσανατολισμός

Η πολιτική παραγωγικής διαφοροποίησης οργανώνεται γύρω από τέσσερις αλληλένδετες κατευθύνσεις: (α) εφαρμοσμένη έρευνα, ερευνητικές συνεργασίες και τοπικές αλυσίδες αξίας, (β) καινοτομία, ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια επιχειρήσεων, (γ) πράσινη και ψηφιακή αναβάθμιση ΜΜΕ, (δ) ωρίμανση διαδικασιών ανάπτυξης οργανωμένων χώρων υποδοχής οικονομικών δραστηριοτήτων.

Έμφαση δίνεται στο σχεδιασμό παρεμβάσεων στις οικονομικές δραστηριότητες των τομέων περιφερειακής εξειδίκευσης, με την αξιοποίηση πρωτοβουλιών που συνδέουν τον τουρισμό εμπειρίας και τον πολιτισμό, την αγροδιατροφή, την αλιεία–υδατοκαλλιέργεια και τις ΑΠΕ με ψηφιακές και πράσινες εφαρμογές.

Για τις τοπικές αλυσίδες αξίας προκρίνονται συνεργασίες τουριστικών επιχειρήσεων και παραγωγών/ προμηθευτών, κοινές υπηρεσίες τυποποίησης και προβολής, ιχνηλασιμότητα και οργάνωση σταθερού εφοδιασμού. Παράλληλα, επιδιώκεται η ανάπτυξη αγορών εκτός τουριστικής οικονομίας, ώστε η παραγωγική διαφοροποίηση να μην εξαρτάται αποκλειστικά από την εποχική τοπική κατανάλωση.

Ενδεικτικές παρεμβάσεις

- **Ενίσχυση ερευνητικών υποδομών.** Ενίσχυση προσβάσιμων στις επιχειρήσεις ερευνητικών υποδομών στους τομείς προτεραιότητας της Περιφέρειας.
- **Ενίσχυση συμπράξεων και τοπικών αλυσίδων αξίας**. Ενίσχυση συνεργασιών επιχειρήσεων με ερευνητικούς φορείς για εφαρμοσμένη έρευνα, μεταφορά τεχνολογίας, πιλοτικές εφαρμογές και υπηρεσίες καινοτομίας, καθώς και τοπικών αλυσίδων αξίας στους τομείς προτεραιότητας της Περιφέρειας.
- **Καινοτομία και εξωστρέφεια.** Στήριξη καινοτόμων επενδυτικών σχεδίων για την ανάπτυξη διαφοροποιημένων τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό παραγωγικών υποδομών και διαδικασιών καθώς και την ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων των τομέων συγκριτικού πλεονεκτήματος και εξειδίκευσης της ΠΝΑ, συμπεριλαμβανομένων και δράσεων για τη βιώσιμη γαλάζια οικονομία.
- **Ανταγωνιστικότητα ΜΜΕ**. Ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για τον ποιοτικό τους εκσυγχρονισμό και την παραγωγική και τεχνολογική τους αναβάθμιση, καθώς και ίδρυσης νέων ΜΜΕ με προσανατολισμό στις νέες αγορές.
- **Πράσινος και ψηφιακός μετασχηματισμός ΜΜΕ**. Στήριξη στοχευμένων επενδύσεων εξοικονόμησης ενέργειας και αξιοποίησης ΑΠΕ, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης πόρων, ψηφιοποίησης και αυτοματοποίησης των παραγωγικών διαδικασιών.
- **Παραγωγικές υποδομές.** Ωρίμανση διαδικασιών χωροθέτησης και ανάπτυξης υποδομών εφοδιαστικής αλυσίδας στα νησιά της Περιφέρειας, σύμφωνα με το χωροταξικό πλαίσιο για τη βιομηχανία και την εφοδιαστική αλυσίδα.

Χωρική στόχευση και επιδιωκόμενο αποτέλεσμα

Η χωρική εξειδίκευση επιδιώκει τη διάχυση των αποτελεσμάτων των ερευνητικών υποδομών, αλλά και των παραγωγικών υποδομών στις επιχειρήσεις όλων των Περιφερειακών Ενοτήτων. Η χωρική κατανομή των επενδύσεων των ΜΜΕ και η ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ τους, διαμορφώνονται από τις ανάγκες και τις ελλείψεις των τοπικών παραγωγικών συστημάτων, τη συγκέντρωση συμπληρωματικών οικονομικών δραστηριοτήτων, το μέγεθος των αγορών στις οποίες απευθύνονται, καθώς και τη φέρουσα ικανότητα των νησιών να υποστηρίξουν την ανάπτυξη των σχετικών δραστηριοτήτων.

Επιδιωκόμενο αποτέλεσμα αποτελεί η δημιουργία βιώσιμων παραγωγικών συνεργασιών και καινοτόμων προϊόντων, η διαφοροποίηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και η διεύρυνση των αγορών των τοπικών επιχειρήσεων.

Στρατηγική συνάφεια

Η στρατηγική επιλογή συνδέεται κυρίως με τον ΓΣ 1 «Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, ενίσχυση της συνοχής και της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας» και τον Ειδικό Στόχο 1 «Βιώσιμη ευημερία, ανταγωνιστικότητα και συνοχή σε όλες τις περιφέρειες» και τους υποστόχους 1.2, 1.4, 1.5, 1.6 και 1.9, ιδίως στις παρεμβάσεις ΜΜΕ, έρευνας, καινοτομίας, ψηφιακής αναβάθμισης και βιώσιμου τουρισμού. Η στρατηγική επιλογή συνδέεται με τη Σύσταση 3 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (2026), την περιφερειακή διάσταση της RIS3 και τα χωροταξικά πλαίσια Τουρισμού, Βιομηχανίας & Εφοδιαστικής Αλυσίδας, στο πεδίο αρμοδιότητας της Πολιτικής Συνοχής.

ΣΕ2. Βιώσιμη διαχείριση υδάτων και ανθεκτικότητα των νησιών σε κρίσεις και στην κλιματική αλλαγή

Η ΣΕ2 αποσκοπεί στη διασφάλιση της επάρκειας και της ποιότητας του νερού και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των νησιών έναντι κρίσεων και της κλιματικής αλλαγής. Η βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων πόρων, η προστασία των οικοσυστημάτων και η πρόληψη κινδύνων συνδυάζονται με τη διατήρηση της λειτουργίας κρίσιμων υπηρεσιών, ως προϋποθέσεις διασφάλισης του δικαιώματος παραμονής στα νησιά και της βιωσιμότητας των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Ανάγκες και τεκμηρίωση

Σύμφωνα με τη 2η αναθεώρηση του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (ΣΔΚΠ) του Υδατικού Διαμερίσματος Νήσων Αιγαίου, οι απαιτούμενες απολήψεις στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εκτιμώνται σε 75,25 εκατ. κυβικά μέτρα ετησίως, από τα οποία στην ύδρευση αντιστοιχεί το 68,5% και στην άρδευση το 27,0%.[1] Στο ίδιο Σχέδιο καταγράφεται κακή ποσοτική και χημική κατάσταση σε 13 από τα 71 υπόγεια υδατικά συστήματα της Περιφέρειας, με τη μεγαλύτερη επιβάρυνση να εντοπίζεται στα υδατικά συστήματα των Κυκλάδων.

Τα υψηλά ποσοστά διαρροής νερού, η γήρανση των υποδομών διανομής και η περιορισμένη επαναχρησιμοποίηση των λυμάτων επιδεινώνουν περαιτέρω τις πιέσεις στους υδάτινους πόρους, αναδεικνύοντας την ανάγκη για βελτιωμένη διαχείριση, ανθεκτικότητα και αποδοτική χρήση των υδάτων.

Τα ποσοστά υδροληψίας στην Περιφέρεια είναι υψηλά σε σχέση με τους διαθέσιμους μακροπρόθεσμους πόρους υδάτων, ενώ ιδιαίτερα έντονες είναι οι πιέσεις από τα παρατεταμένα κύματα καύσωνα και λειψυδρίας, που συνοδεύονται από έντονες βροχοπτώσεις, αυξημένο κίνδυνο δασικών πυρκαγιών, καθώς και κινδύνους από τη διάβρωση των ακτών. [2]

Στρατηγικός προσανατολισμός

Βασική επιλογή για την Περιφέρεια αποτελεί η συμπλήρωση και ο εκσυγχρονισμός των υποδομών και των συστημάτων διαχείρισης και διανομής πόσιμου ύδατος με στόχο την ικανοποίηση των αναγκών σε πόσιμο νερό, την εξοικονόμηση νερού και την αναβάθμιση της ποιότητάς του, καθώς και η χρηματοδότηση παρεμβάσεων διαχείρισης λυμάτων στους οικισμούς Δ' Προτεραιότητας σε τουριστικές και οικολογικά ευαίσθητες περιοχές.

Οι σχεδιαζόμενες παρεμβάσεις ακολουθούν το μοντέλο της ολιστικής διαχείρισης που θα αντιμετωπίζει το σύνολο των αναγκών διαχείρισης του πόσιμου νερού, των λυμάτων, των ομβρίων υδάτων, επαναχρησιμοποίησης νερού, ψηφιοποίησης/έξυπνης μέτρησης, ενεργειακής απόδοσης, ευαισθητοποίησης του κοινού κ.λπ..

Παράλληλα προτεραιότητα αποτελεί η θωράκιση της Περιφέρειας για την αντιμετώπιση των κινδύνων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και ειδικότερα η ενίσχυση της ανθεκτικότητας των οικοσυστημάτων, με την εφαρμογή μέτρων διαχείρισης και αντιμετώπισης των κινδύνων από πλημμυρικά φαινόμενα, πυρκαγιές και διάβρωση ακτών σύμφωνα και με το ΣΔΚΠ του Υδατικού Διαμερίσματος Νήσων Αιγαίου και το Περιφερειακό Σχέδιο Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή (ΠεΣΠΚΑ).

Ενδεικτικές παρεμβάσεις

- **Ύδρευση.** Κατασκευή, επέκταση, αντικατάσταση δικτύων ύδρευσης για την μείωση των διαρροών και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των υδάτινων πόρων της Περιφέρειας, ανάπτυξη συστημάτων ελέγχου διαρροών και παρακολούθησης της ποιότητας υδάτων, καθώς και κατασκευή μονάδων αφαλάτωσης θαλασσινού ή υφάλμυρου νερού με χρήση ΑΠΕ και δεξαμενών αποθήκευσης νερού σε τουριστικές και οικολογικά ευαίσθητες περιοχές.
- **Διαχείριση λυμάτων.** Κατασκευή και επέκταση αποχετευτικών δικτύων, αναβάθμιση υφιστάμενων εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων και νέες εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων σε τουριστικές και οικολογικά ευαίσθητες περιοχές.
- **Αντιπλημμυρική προστασία.** Μέτρα διευθέτησης ρεμάτων και διαχείρισης ομβρίων υδάτων για την αντιμετώπιση πλημμυρικών φαινομένων.
- **Διάβρωση ακτών**. Δράσεις/ μέτρα για την προστασία ή/και αναστροφή των φαινομένων διάβρωσης σε παραλίες των νησιών της ΠΝΑ.
- **Πολιτική προστασία και πρόληψη καταστροφών.** Συστήματα παρακολούθησης και προειδοποίησης, εξοπλισμός και σχέδια ετοιμότητας για φυσικές καταστροφές, μέτρα προστασίας από ανεξέλεγκτες πυρκαγιές.

Χωρική στόχευση και επιδιωκόμενο αποτέλεσμα

Προτεραιότητα δίνεται στα νησιά και στα υδατικά συστήματα που παρουσιάζουν ελλείμματα επάρκειας ή ποιότητας, αυξημένη εποχική επιβάρυνση και τεκμηριωμένη έκθεση πληθυσμού και υποδομών σε κινδύνους. Επιδιωκόμενα αποτελέσματα είναι ο περιορισμός των απωλειών και των διακοπών τροφοδοσίας νερού, η ασφαλέστερη και αξιόπιστη

[1] Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας Γενική Διεύθυνση Υδάτων. 2η Αναθεώρηση Σχεδίου Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών Υδατικού Διαμερίσματος Νήσων Αιγαίου EL14, 2024, ΠΕΡΙΛΗΨΗ.

[2] Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Έκθεση χώρας 2026 Ελλάδα. SWD(2026) 208 final, Βρυξέλλες 3 Ιουνίου 2026. Ελληνική έκδοση, σελ. 151 & 152.

υδροδότηση, η διαχείριση και επαναχρησιμοποίηση των υδάτινων πόρων και η αντιμετώπιση των κινδύνων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγή σύμφωνα με τις χωρικές προτεραιότητες του ΣΔΛΑΠ και του ΠεΣΠΚΑ.

Στρατηγική συνάφεια

Η στρατηγική επιλογή συνδέεται με τον ΓΣ 1 «Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, ενίσχυση της συνοχής και της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας» και τον **Ειδικό Στόχο 1** «Βιώσιμη ευημερία, ανταγωνιστικότητα και συνοχή σε όλες τις περιφέρειες» και τον υποστόχο 1.10 «Περιβάλλον, κλίμα, ύδατα και κυκλική οικονομία» και με τον **Ειδικό Στόχο 2** «Στήριξη των αμυντικών ικανοτήτων, της ανθεκτικότητας, της ετοιμότητας, της πολιτικής προστασίας και της ασφάλειας της Ένωσης σε όλες τις περιφέρειες», ως προς τους υποστόχους ετοιμότητας και πολιτικής προστασίας 2.2 και 2.3, στο πεδίο της Πολιτικής Συνοχής.

Η επιλογή ανταποκρίνεται στη Σύσταση 4 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (2026) για τη βελτίωση της διαχείρισης των υδάτων και των σχετικών υποδομών και συνδέεται με το ΣΔΛΑΠ EL14, το ΠεΣΠΚΑ Νοτίου Αιγαίου και τις ευρωπαϊκές και εθνικές κατευθύνσεις ανθεκτικότητας των οικοσυστημάτων.

ΣΕ3. Καθαρή ενέργεια και κυκλική διαχείριση των νησιωτικών πόρων

Η ΣΕ3 αποσκοπεί στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και του ενεργειακού αποτυπώματος των κτιριακών και λοιπών υποδομών της Περιφέρειας και στη κυκλική διαχείριση των πόρων στην κατεύθυνση της επαναχρησιμοποίησης και χωριστής συλλογής αποβλήτων, της ανακύκλωσης και ανάκτησης υλικών, καθώς και της ολοκλήρωσης και αναβάθμισης των αναγκαίων περιβαλλοντικών υποδομών.

Ανάγκες και τεκμηρίωση

Στον τομέα της ενέργειας είναι σε εξέλιξη παρεμβάσεις διασύνδεσης των νησιών και αύξησης της αξιοπιστίας των συστημάτων & δικτύων ενέργειας και υποκατάστασης των ρυπογόνων πηγών, ενώ σημαντικές παραμένουν οι ανάγκες βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας δημόσιων υποδομών και εγκαταστάσεων και δημόσιων & ιδιωτικών κτιρίων. Παράλληλα λόγω της ενεργειακής κρίσης σημαντική έχει αναδειχθεί η ανάγκη αντιμετώπισης της ενεργειακής φτώχειας για τα ευάλωτα νοικοκυριά.

Ο γεωγραφικός κατακερματισμός του νησιωτικού χώρου, οι σχετικά μικρές ποσότητες παραγόμενων αποβλήτων ανά νησί, που περιορίζουν τις δυνατότητες επίτευξης οικονομιών κλίμακας, καθώς και οι μεγάλες αποστάσεις από τις μονάδες επεξεργασίας δυσχεραίνουν τη συλλογή και την αξιοποίηση των στερεών αποβλήτων. Οι δυσκολίες αυτές εντείνονται κατά τις περιόδους τουριστικής αιχμής, λόγω της σημαντικής εποχικής αύξησης των παραγόμενων ποσοτήτων. Η αποτελεσματική διαχείριση προϋποθέτει την ολοκληρωμένη οργάνωση της αλυσίδας συλλογής, μεταφοράς, επεξεργασίας και τελικής διάθεσης, με προτεραιότητα στην πρόληψη της παραγωγής αποβλήτων και στην ανακύκλωση.

Στρατηγικός προσανατολισμός

Προτεραιότητα δίνεται στην ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων και εγκαταστάσεων και στην αξιοποίηση λύσεων χρήσης ή και παραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κατάλληλων για τις ανάγκες και τις δυνατότητες κάθε νησιού. Οι επενδύσεις τεκμηριώνονται με βάση την πραγματική κατανάλωση, την κατάσταση των δικτύων και το κόστος λειτουργίας.

Η κυκλική οικονομία προωθεί την πρόληψη παραγωγής αποβλήτων, τη χωριστή συλλογή, την επαναχρησιμοποίηση, την ανακύκλωση και την αξιοποίηση υλικών. Ειδική μέριμνα απαιτείται για τη λειτουργία συστημάτων σε περιόδους υψηλής τουριστικής ζήτησης.

Ενδεικτικές παρεμβάσεις

- **Οικονομικά προσιτή ηλεκτρική ενέργεια**. Αξιοποίηση του δυναμικού Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) των νησιών, ολοκλήρωση των ηλεκτρικών διασυνδέσεών τους, ανάπτυξη και εφαρμογή έξυπνων ενεργειακών συστημάτων και μετρητών, καθώς και προώθηση της απανθρακοποίησης, με ιδιαίτερη έμφαση στις θαλάσσιες μεταφορές.
- **Ενεργειακή αποδοτικότητα.** Ενεργειακή αναβάθμιση δημόσιων κτιρίων και τοπικών υποδομών και ενίσχυση συστημάτων αυτοκατανάλωσης (ιδιοπαραγωγής και ιδιοκατανάλωσης) ενέργειας τόσο κοινόχρηστων εγκαταστάσεων (αντλιοστασίων, αφαλατώσεων, ΕΕΛ, κοκ.), όσο και μεγάλων ιδιωτών καταναλωτών (π.χ. μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα).
- **Ενεργειακή φτώχεια.** Στοχευμένη ενεργειακή αναβάθμιση κατοικιών ευάλωτων νοικοκυριών, με στόχο τη μείωση της επιβάρυνσης του κόστους κατανάλωσης και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.
- **Κυκλική διαχείριση πόρων.** Ανάπτυξη συστημάτων διαλογής στην πηγή και χωριστής διαχείρισης βιοαποβλήτων και ανακυκλώσιμων υλικών, με προσαρμογή της παρεχόμενης υπηρεσίας στις αιχμές της τουριστικής περιόδου.
- **Διαχείριση αποβλήτων.** Συμπλήρωση αναγκαίων υποδομών διαχείρισης αποβλήτων και ενίσχυση της ικανότητας του φορέα διαχείρισης στερεών αποβλήτων.

Χωρική στόχευση και επιδιωκόμενο αποτέλεσμα

Στους προορισμούς που δέχονται υψηλές πιέσεις προτεραιότητα δίνεται στη μείωση της κατανάλωσης και στην αποτελεσματική διαχείριση εποχικών φορτίων. Ο σχεδιασμός και η χωροθέτηση των ενεργειακών εγκαταστάσεων ακολουθούν τα χωρικά κριτήρια του πλαισίου ΑΠΕ και λαμβάνουν υπόψη την προστασία του τοπίου. Επιδιωκόμενα αποτελέσματα είναι η μείωση της κατανάλωσης, ο περιορισμός της ενεργειακής ευαλωτότητας και η αύξηση του ποσοστού των υλικών που οδηγούνται σε επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση.[3]

Η ιεράρχηση των παρεμβάσεων λαμβάνει υπόψη τον βαθμό ενεργειακής ευαλωτότητας, τα διαπιστωμένα λειτουργικά ελλείμματα και την ικανότητα διαρκούς συντήρησης των σχετικών υποδομών. Η πρόοδος αξιολογείται με βάση την επαληθευμένη εξοικονόμηση ενέργειας, τη μεταβολή του ενεργειακού κόστους, τις ποσότητες υλικών που συλλέγονται χωριστά ή επαναχρησιμοποιούνται και την ασφαλή διαχείριση των υπολειμμάτων.

Στρατηγική συνάφεια

Η ΣΕ3 συνδέεται με τον ΓΣ 1 «Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, ενίσχυση της συνοχής και της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας», τον Ειδικό Στόχο 1 «Βιώσιμη ευημερία, ανταγωνιστικότητα και συνοχή σε όλες τις περιφέρειες» και τους υποστόχους 1.3 «Δίκαιη ενεργειακή μετάβαση και κυκλική οικονομία» και 1.10 «Περιβάλλον, κλίμα, ύδατα και κυκλική οικονομία». Η επιλογή ανταποκρίνεται στη Σύσταση 4 του Συμβουλίου (2026) για προσιτή καθαρή ενέργεια, ευελιξία και διαχείριση αποβλήτων στα νησιά και στο συναφές σκέλος της Σύστασης 1 για στοχευμένη προστασία ευάλωτων ομάδων. Συνδέεται με το ΕΣΕΚ, τον ΕΣΔΑ, τον εφαρμοστέο ΠΕΣΔΑ και το Κοινωνικό Κλιματικό Σχέδιο.

ΣΕ4. Ποιοτική εκπαίδευση, ενίσχυση δεξιοτήτων και απασχόληση

Η ΣΕ4 επιδιώκει ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση και διά βίου μάθηση, αναβάθμιση δεξιοτήτων και διεύρυνση των ευκαιριών σταθερής και ποιοτικής απασχόλησης.

Ανάγκες και τεκμηρίωση

Παρά τις συνεχείς επενδύσεις της ΠΝΑ σε εκπαιδευτικές υποδομές και εξοπλισμό, ο κατακερματισμός του χώρου και οι πληθυσμιακές συγκεντρώσεις δημιουργούν περαιτέρω ανάγκη ενίσχυσης αναβάθμισης και συμπλήρωσης των προσχολικών δομών και των δομών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Μεταξύ των Περιφερειών της χώρας η ΠΝΑ το 2023 παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό πληθυσμού εγγεγραμμένου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (2,1% έναντι 8,4% της χώρας)[4], ενώ κατέχει τον τρίτο υψηλότερο ποσοστό νέων ηλικίας 15-29 που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης (16,3% έναντι 13,6% της χώρας).[5]

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα (03.11.2026) στοιχεία της Eurostat η απασχόληση των ηλικιών 20–64 ετών στην ΠΝΑ ανέρχονταν σε 69,4% το 2025, έναντι 71,0% στην Ελλάδα, με το χάσμα ανδρών–γυναικών να φτάνει τις 24,4 ποσοστιαίες μονάδες (81,3% και 56,9% αντίστοιχα). Στις ηλικίες 25–34 ετών η απασχόληση μειώνεται από 68,7% το 2024 σε 66,8% το 2025.

Παρά τη σημαντική διαχρονικά αποκλιμάκωση της ανεργίας, εξακολουθούν να καταγράφονται διαφοροποιήσεις ως προς την πρόσβαση στην απασχόληση ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα. Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών μειώθηκε από 21,3% το 2021 σε 9,7% το 2025, παραμένοντας ωστόσο υψηλότερο από το αντίστοιχο των ανδρών (5,7%). Παράλληλα, η συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση υπολείπεται σημαντικά εκείνης των ανδρών, γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης της ισότιμης πρόσβασης και παραμονής τους στην αγορά εργασίας.

Αντίστοιχα, η ανεργία των νέων ηλικίας 15–29 ετών εμφανίζει σημαντική υποχώρηση, από 29,9% το 2021 σε 11,7% το 2025, εξακολουθώντας να υπερβαίνει το συνολικό ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας. Ωστόσο, οι έντονες ετήσιες διακυμάνσεις και οι περιορισμοί στατιστικής αξιοπιστίας των πρόσφατων εκτιμήσεων επιβάλλουν προσεκτική αξιολόγηση της εξέλιξης του δείκτη.

Κρίσιμη αναδεικνύεται η ανάγκη ενίσχυσης της πρόσβασης των γυναικών και των νέων σε σταθερές και ποιοτικές θέσεις εργασίας, με περιορισμό των επιπτώσεων της εποχικότητας και των διαφοροποιήσεων μεταξύ των νησιών. Ιδιαίτερη έμφαση απαιτείται στη διευκόλυνση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, μέσω υπηρεσιών φροντίδας και μέτρων συμφιλίωσης επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, καθώς και στην αναβάθμιση των επαγγελματικών δεξιοτήτων τους.

Για τους νέους, προτεραιότητα αποτελεί η βελτίωση της μετάβασης από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας, η ανάπτυξη δεξιοτήτων που ανταποκρίνονται στις ανάγκες της περιφερειακής οικονομίας και η υποστήριξη της επαγγελματικής ένταξης των νέων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης. Οι παρεμβάσεις αυτές θα πρέπει να συνδυαστούν με την παραγωγική διαφοροποίηση της Περιφέρειας, με στόχο τη δημιουργία περισσότερων και ποιοτικότερων ευκαιριών απασχόλησης και τη μείωση της εξάρτησης από δραστηριότητες με έντονη εποχικότητα.

---

[3] ΕΧΠ ΑΠΕ, ΦΕΚ Δ΄694/19.8.2026, ιδίως άρθρα 5, 8, 15–16 και 26.

[4] Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών. Έκθεση κοινωνικών και οικονομικών τάσεων στις ελληνικές περιφέρειες. Τεύχος 3, Ιούνιος 2026.

[5] Eurostat Young persons neither in employment nor in education and training by NUTS 2 region (NEET rates) [edat_lfse_22$defaultview] – 30.10.2026

Στρατηγικός προσανατολισμός

Η ΣΕ4 οργανώνεται γύρω από δύο κατευθύνσεις: (α) ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση, (β) ενεργητική ένταξη και διατήρηση σε ποιοτική απασχόληση. Η στόχευση προσαρμόζεται στις διαφορετικές ανάγκες νέων, γυναικών, εποχικών εργαζομένων και ατόμων με πολλαπλά εμπόδια συμμετοχής.

Έμφαση δίνεται στην αναβάθμιση των υποδομών και του εξοπλισμού όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, που συνδυάζεται με ψηφιακά εργαλεία, προσβάσιμες υπηρεσίες και μορφές εξ αποστάσεως μάθησης, όπου απαιτείται, καθώς και στην ισότιμη πρόσβαση του πληθυσμού των απομακρυσμένων νησιών και των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η κατάρτιση και η επανειδίκευση πρέπει να προσανατολίζονται στις ανάγκες επιχειρήσεων και παρόχων υπηρεσιών και να συνδέονται χρονικά με τις παραγωγικές και δημόσιες επενδύσεις. Για νέους, γυναίκες, εποχικούς και μακροχρόνια ανέργους προκρίνονται εξατομικευμένες διαδρομές συμβουλευτικής, μάθησης και εργασιακής εμπειρίας. Η ενεργή προσέγγιση των ομάδων στόχου και η συνεργασία ΔΥΠΑ, δήμων, εκπαιδευτικών φορέων και εργοδοτών θα πρέπει να συνδυάζονται με παρεμβάσεις άρσης εμποδίων μετακίνησης, φροντίδας και κατοικίας.

Αντίστοιχα οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης συνδέονται με τη διάγνωση αναγκών της αγοράς εργασίας, σχεδιάζονται με βάση τις διαδικασίες έξυπνης εξειδίκευσης και των σχετικών περιφερειακών προτεραιοτήτων, εξειδικεύονται με βάση τις ανάγκες των διαφορετικών ομάδων, με εξατομικευμένη συμβουλευτική, κατάρτιση, απόκτηση εργασιακής εμπειρίας και συνεργασία με επιχειρήσεις.

Τέλος, μέσω της προώθησης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας ενισχύεται όπου τεκμηριώνεται η δυνατότητα δημιουργίας βιώσιμης απασχόλησης.

Ενδεικτικές παρεμβάσεις

- **Εκπαιδευτικές υποδομές και εξοπλισμός.** Αναβάθμιση ασφαλών, προσβάσιμων εγκαταστάσεων προσχολικής, σχολικής και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ενίσχυση ψηφιακής μάθησης μέσω ψηφιακού εξοπλισμού και εφαρμογών εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.
- **Συμπεριληπτική εκπαίδευση.** Προώθηση της ισότιμης συμμετοχής μαθητών και φοιτητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με προσβάσιμο μαθησιακό υλικό και κατάλληλες υπηρεσίες εκπαιδευτικής υποστήριξης.
- **Αναβάθμιση δεξιοτήτων.** Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανειδίκευση βάσει διάγνωσης των αναγκών της περιφερειακής οικονομίας και της αγοράς εργασίας, με κατάρτιση, πιστοποίηση και πρακτική μάθηση, καθώς και παρακολούθηση της επαγγελματικής διαδρομής των συμμετεχόντων.
- **Ένταξη στην εργασία.** Ολοκληρωμένες δράσεις προώθησης στην απασχόληση βάσει διάγνωσης των αναγκών της περιφερειακής οικονομίας.
- **Συμμετοχή γυναικών και νέων στην αγορά εργασίας.** Ενίσχυση της επαγγελματικής ένταξης και της επιχειρηματικότητας γυναικών και νέων εκτός αγοράς εργασίας, εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- **Κοινωνική οικονομία και σταθερότερη εργασία.** Ανάπτυξη βιώσιμων κοινωνικών επιχειρήσεων που καλύπτουν τοπικές ανάγκες, με στόχο τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και βιώσιμων θέσεων εργασίας.

Χωρική στόχευση και επιδιωκόμενο αποτέλεσμα

Στις εκπαιδευτικές υποδομές και υπηρεσίες η στόχευση εξειδικεύεται με βάση τη χαρτογράφηση των αναγκών στα επιμέρους νησιά, οικισμούς και τύπους εκπαιδευτικών δομών.

Ως προς την απασχόληση οι παρεμβάσεις επικεντρώνονται στη διασφάλιση της συνέχειας της απασχόλησης και εκτός της περιόδου αιχμής των τουριστικών δραστηριοτήτων (κατά κανόνα σε τουριστικά ανεπτυγμένες ζώνες και μεγάλα νησιά) και με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τοπικών παραγωγικών δραστηριοτήτων (κατά κανόνα στα μικρά νησιά της Περιφέρειας).

Στρατηγική συνάφεια

Η στρατηγική επιλογή συνδέεται με τους **Γενικούς Στόχους 1** & **2** και τον **Ειδικό Στόχο 4** «Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και του κοινωνικού μοντέλου της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής καινοτομίας», και τους υποστόχους **4.1** (στήριξη απασχόλησης), **4.2** (δεξιότητες, εκπαίδευση και ΔΒΜ) και **4.5** (κάλυψη ελλείψεων εργατικού δυναμικού). Η ενίσχυση δεξιοτήτων υποστηρίζει τις επενδύσεις της ΣΕ1.

ΣΕ5. Ισότιμη πρόσβαση σε υγεία, κοινωνική φροντίδα και προσιτή κατοικία

Η ΣΕ5 αποσκοπεί στην ισότιμη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, φροντίδας και κοινωνικής προστασίας και στην αύξηση της προσφοράς κατάλληλης και προσιτής κατοικίας. Οι δύο αυτές συμπληρωματικές επιδιώξεις αντιμετωπίζονται ως βασικοί όροι κοινωνικής συνοχής και ενίσχυσης της ελκυστικότητας των νησιών για την υποστήριξη του δικαιώματος παραμονής στα νησιά.

Ανάγκες και τεκμηρίωση

Στην Περιφέρεια σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat το ποσοστό πληθυσμού που διατρέχει κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού ανέρχεται στο 27,5% το 2025, έναντι 20,3% το 2024, και στεγαστική υπερεπιβάρυνση (ποσοστό νοικοκυριών με οικονομική επιβάρυνση από το κόστος στέγασης που υπερβαίνει το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός του) στο 26,3%, έναντι 23,5%.[6]

Η πληθυσμιακή γήρανση ενισχύει τις ανάγκες συνεχούς και μακροχρόνιας φροντίδας, με τις ηλικίες 65+ να αποτελούν το 20,9% του πληθυσμού της ΠΝΑ το 2025, έναντι 16,6% το 2014. Παράλληλα, η νησιωτικότητα προσθέτει εμπόδια μετακίνησης, παραπομπής και στελέχωσης, ενώ η στεγαστική δυσχέρεια επηρεάζει τόσο τα νοικοκυριά του τοπικού πληθυσμού όσο και το προσωπικό κρίσιμων υπηρεσιών (π.χ. υγείας, εκπαίδευσης και δημόσιας τάξης), καθιστώντας αναγκαία τη συνδυασμένη αντιμετώπιση των αναγκών.[7]

Το Νότιο Αιγαίο, παρά το γεγονός ότι έχει την υψηλότερη ικανοποίηση από τη ζωή σε εθνικό επίπεδο, καταγράφει την πιο περιορισμένη πρόσβαση σε νοσοκομεία, αντανακλώντας τους περιορισμούς της νησιωτικής γεωγραφίας.[8]

Στρατηγικός προσανατολισμός

Η ΣΕ5 οργανώνεται γύρω από τέσσερις συνδεδεμένες κατευθύνσεις: (α) ισότιμη πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη, (β) φροντίδα στην κοινότητα, (γ) παιδική προστασία, (δ) προσιτή κατοικία.

Στην υγεία, έμφαση δίνεται στην ενίσχυση της πρωτοβάθμιας και προληπτικής περίθαλψης μέσω αναβάθμισης υγειονομικών μονάδων, κινητών υπηρεσιών και υπηρεσιών τηλεϊατρικής. Η επένδυση στις υποδομές συνδέεται με επαρκή στελέχωση, λειτουργική διασύνδεση των υπηρεσιών, καθολική προσβασιμότητα και διασφάλιση της αδιάλειπτης παροχής τους καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Η ανάπτυξη ποιοτικών και προσβάσιμων κοινωνικών υπηρεσιών εστιάζει σε παιδιά και οικογένειες, άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένους και ευάλωτα νοικοκυριά. Η πρόληψη, η ανεξάρτητη και υποστηριζόμενη διαβίωση και η φροντίδα στην κοινότητα ενισχύουν την αυτονομία και την κοινωνική συμμετοχή. Η αύξηση της προσφοράς οικονομικά προσιτής, επαρκούς και ποιοτικής κατοικίας επιδιώκεται με αξιοποίηση υφιστάμενου κτιριακού αποθέματος και νέων κατοικιών, κοινωνικά κριτήρια και διασφάλιση της μακροχρόνιας στεγαστικής χρήσης, σύμφωνα με την τοπική ζήτηση.

Ενδεικτικές παρεμβάσεις

- **Υποδομές υγείας.** Αναβάθμιση υποδομών υγειονομικών μονάδων και απαραίτητου ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού, περιλαμβανομένων των κινητών μονάδων και των υπηρεσιών τηλεϊατρικής.
- **Φροντίδα στην κοινότητα.** Ενίσχυση της πρωτοβάθμιας και προληπτικής φροντίδας και των υπηρεσιών ψυχικής υγείας (περιλαμβανομένων αυτών που αφορούν σε παιδιά και εφήβους) και αντιμετώπισης εξαρτήσεων, με διασύνδεση υγειονομικών και κοινωνικών υπηρεσιών και συνέχεια στη φροντίδα.
- **Παιδική και μακροχρόνια φροντίδα.** Ανάπτυξη ποιοτικών, ολοκληρωμένων και προσβάσιμων υποδομών και υπηρεσιών για παιδιά, ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία, με έμφαση στην αυτονομία, στην ανεξάρτητη και υποστηριζόμενη διαβίωση και στη φροντίδα στην κοινότητα.
- **Αντιμετώπιση φτώχειας και κοινωνική ένταξη.** Ενίσχυση της πρόσβασης ευάλωτων νοικοκυριών σε βασικά αγαθά, συμβουλευτική και κοινοτικές υπηρεσίες και ανάπτυξη παρεμβάσεων προστασίας από την έμφυλη βία, με στόχο την κοινωνική ένταξη.
- **Προστασία παιδιών και εφήβων.** Ολοκληρωμένες τοπικές παρεμβάσεις πρόληψης και αντιμετώπισης της παιδικής φτώχειας, σε συνάφεια με την Εγγύηση για το Παιδί, υποστήριξη εφήβων και διαδρομές μετάβασης από την επείγουσα φιλοξενία σε σταθερή κατοικία.
- **Προσιτή κατοικία.** Αύξηση της προσφοράς οικονομικά προσιτής, επαρκούς και ποιοτικής κατοικίας με στοχευμένες λύσεις για νοικοκυριά, φοιτητές και προσωπικό κρίσιμων υπηρεσιών, με διασφάλιση της μακροχρόνιας στεγαστικής χρήσης και του προσιτού κόστους.

Χωρική στόχευση και επιδιωκόμενο αποτέλεσμα

Στα μικρά, απομακρυσμένα και ακριτικά νησιά προτεραιότητα δίνεται στη διασφάλιση της συνέχειας των υπηρεσιών και στη λειτουργική διασύνδεσή τους με κατάλληλα κέντρα αναφοράς. Στους τουριστικούς προορισμούς και στα αστικά κέντρα, η κοινωνική στόχευση των παρεμβάσεων λαμβάνει παράλληλα υπόψη τις αυξημένες πιέσεις στη στέγαση και στη στελέχωση των κρίσιμων υπηρεσιών. Επιδιωκόμενα αποτελέσματα είναι η ουσιαστικότερη κάλυψη των αναγκών υγείας και φροντίδας, η άρση των εμποδίων πρόσβασης και η αύξηση της προσφοράς κατοικιών που διατίθενται πραγματικά με οικονομικά

[6] Eurostat, έρευνα EU-SILC, περιφερειακοί δείκτες κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού και στεγαστικής υπερεπιβάρυνσης, 03.11.2026

[7] Eurostat, demo_r_pjangrp3, πληθυσμός κατά ηλικία και NUTS3, και ΕΛΣΤΑΤ, υπολογιζόμενος πληθυσμός 2025.

[8] OECD, Understanding regional attractiveness in Greece: a guide to the snapshots and cross-cutting findings, σελ. 8

προσιτούς όρους. Η διασφάλιση της σταθερής λειτουργίας των υπηρεσιών και της αναγκαίας στελέχωσης προϋποθέτει συνεργασία με τις αρμόδιες εθνικές αρχές.

Στρατηγική συνάφεια

Η ΣΕ5 συνδέεται με τον **ΓΣ 2** και τον **Ειδικό Στόχο 4** «Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και του κοινωνικού μοντέλου της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής καινοτομίας», καθώς και τους υποστόχους 4.3 (κοινωνική ένταξη/ καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού) και 4.4 (εκσυγχρονισμός των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και πρόνοιας).

Επίσης συνδέεται με τον με τον **ΓΣ 1**, τον **Ειδικό Στόχο 1** «Βιώσιμη ευημερία, ανταγωνιστικότητα και συνοχή σε όλες τις περιφέρειες» και τον υποστόχο 1.7 για την προσιτή στέγαση, στο πεδίο της Πολιτικής Συνοχής.

ΣΕ6. Συνδεσιμότητα και ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη των νησιών

Η ΣΕ6 αποσκοπεί στη μείωση των μειονεκτημάτων που απορρέουν από τη γεωγραφική ασυνέχεια, στην ενίσχυση της προσβασιμότητας και στη δημιουργία συνθηκών που επιτρέπουν στους κατοίκους να παραμένουν και να δραστηριοποιούνται σε όλα τα νησιά.

Ανάγκες και τεκμηρίωση

Ο πολυνησιωτικός χαρακτήρας, αλλά και η έντονη τουριστική δραστηριότητα στην ΠΝΑ συνεπάγονται ιδιαίτερα αυξημένες ανάγκες σε λιμενικές και αεροπορικές υποδομές, για την ενίσχυση της σύνδεσης με την υπόλοιπη χώρα, αλλά και τις συνδέσεις των νησιών μεταξύ τους. Υπάρχει επίσης ανάγκη βελτίωσης της ποιότητας και της ασφάλειας του οδικού δικτύου, των συνδέσεων με τις πύλες εισόδου – εξόδου και τα σημεία τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Κρίσιμη επίσης παραμένει η ανάγκη αναβάθμισης των λιμενικών υποδομών του αναλυτικού δικτύου ΔΕΔ-Μ προκειμένου να ενισχυθούν οι λιμενικές πύλες εισόδου - εξόδου της ΠΝΑ, ώστε να εξασφαλίζουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες μεταφορών (εμπορευματικών και επιβατικών), λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Μεταφορών.

Τέλος, στο πλαίσιο της χωρικής ανάπτυξης κρίσιμη είναι η ανάγκη αντιμετώπισης των προβλημάτων γεωγραφικής απομόνωσης, έλλειψης βασικών υποδομών και μικρού βαθμού αξιοποίησης των πόρων, καθώς και αξιοποίησης των δυνατοτήτων ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στα μικρά νησιά της ΠΝΑ, καθώς και βελτίωσης των λειτουργιών και της ελκυστικότητας των μεγαλύτερων αστικών κέντρων της ΠΝΑ.

Στρατηγικός προσανατολισμός

Στρατηγική προτεραιότητα αποτελεί η άμβλυνση των συνεπειών της πολυδιάσπασης και της ασυνέχειας του γεωγραφικού χώρου της Περιφέρειας που αδυνατίζει τη χωρική, οικονομική και κοινωνική συνοχή και οδηγεί σε έντονες διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές χωρικές ανισότητες.

Προτεραιότητα στον τομέα των μεταφορών δίνεται στην ανάπτυξη των υποδομών διασύνδεσης με το αναλυτικό δίκτυο ΔΕΔ-Μ, τη διασύνδεση των πυλών εισόδου-εξόδου με την ενδοχώρα των νησιών και την οδική ασφάλεια.

Έμφαση δίνεται στην ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη των μικρών νησιών της Περιφέρειας για την ικανοποίηση των αυξημένων αναγκών σε δημόσιες υποδομές και υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης, εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων κτιρίων, υποδομών και κοινόχρηστων χώρων, ορθολογικής και αποδοτικής διαχείρισης πόσιμου ύδατος, προστασίας και αξιοποίησης πολιτιστικών και φυσικών πόρων, αξιοποίησης ΤΠΕ και βελτίωσης της ψηφιακής συνδεσιμότητας.

Στα κύρια οικιστικά κέντρα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, που συγκεντρώνουν σημαντικό πληθυσμό, οικονομικές δραστηριότητες και υπηρεσίες, προωθείται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση παρεμβάσεων για την ενίσχυση της βιώσιμης κινητικότητας, την αναβάθμιση των κοινόχρηστων χώρων και τη βελτίωση της προσβασιμότητας σε βασικές υπηρεσίες.

Επίσης προτεραιότητα δίνεται στην αντιμετώπιση της εποχικής ζήτησης υποδομών και της προστασίας του τοπίου, στην ανάδειξη της παραγωγικής, φυσικής και πολιτιστικής ταυτότητας των νησιών.

Το σύνολο των παρεμβάσεων στοχεύει στην ενίσχυση της προσβασιμότητας και της ελκυστικότητας, καθώς και στην ενίσχυση των προϋποθέσεων παραμονής του πληθυσμού και ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων στα νησιά της Περιφέρειας.

Ενδεικτικές παρεμβάσεις

- **Λιμενικές και αεροπορικές υποδομές.** Αναβάθμιση των λιμενικών και αεροπορικών υποδομών που περιλαμβάνονται στο αναλυτικό ΔΕΔ-Μ και Αναβάθμιση/ επέκταση/ βελτίωση λοιπών εγκαταστάσεων λιμενικών και αεροπορικών υποδομών.
- **Οδικό δίκτυο.** Βελτίωση εθνικού/ επαρχιακού οδικού δικτύου και οδών πρόσβασης σε τουριστικούς προορισμούς και βελτίωση παθητικής και ενεργητικής ασφάλειας οδικού δικτύου.
- **Βιώσιμη αστική ανάπτυξη.** Ολοκληρωμένη αναβάθμιση του δημόσιου χώρου και του κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος των μεγαλύτερων αστικών κέντρων, στο πλαίσιο στρατηγικών βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

- **Μικρά νησιά.** Ολοκληρωμένες χωρικές παρεμβάσεις ενίσχυσης των τοπικών υποδομών και κοινωνικών δομών και υπηρεσιών, της ψηφιακής συνδεσιμότητας και ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- **Φυσική και πολιτιστική κληρονομιά.** Προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων των νησιών, περιλαμβανομένων των προστατευόμενων περιοχών, με σεβασμό στην ιδιαίτερη ταυτότητα κάθε νησιού

Χωρική στόχευση και επιδιωκόμενο αποτέλεσμα

Η επιλογή των περιοχών παρέμβασης βασίζεται στις υφιστάμενες και υπό επικαιροποίηση τοπικές χωρικές στρατηγικές, στις εθνικές στρατηγικές για τις μεταφορές και τη βιοποικιλότητα, καθώς και στο Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα μικρά νησιά και στα νησιωτικά συμπλέγματα με κοινά γεωγραφικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά, καθώς και σε επιμέρους περιοχές των κύριων οικιστικών κέντρων της Περιφέρειας. Οι παρεμβάσεις αποσκοπούν στη βελτίωση της προσβασιμότητας και της εξυπηρέτησης των κατοίκων, στη μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων ως προς την πρόσβαση σε βασικές υποδομές και υπηρεσίες και στη διαμόρφωση συνθηκών που ευνοούν τη μόνιμη εγκατάσταση και παραμονή του πληθυσμού στα νησιά.

Στρατηγική συνάφεια

Η ΣΕ6 συνδέεται με τον **ΓΣ 1**, τον **Ειδικό Στόχο 1** και τους υποστόχους 1.1 (ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη), 1.8 (Βιώσιμες μεταφορές, υποδομές και συνδεσιμότητα), 1.9 (Βιώσιμος τουρισμός και φυσική και πολιτιστική κληρονομιά) και 1.4 (Ψηφιακός μετασχηματισμός και ψηφιακή σύγκλιση). Η επιλογή συμβάλλει στα συναφή σκέλη των Συστάσεων 3–5 του Συμβουλίου (2026) για ψηφιακές υπηρεσίες, χωρικό σχεδιασμό, βιώσιμες μεταφορές και μείωση γεωγραφικών ανισοτήτων πρόσβασης, ενώ η Σύσταση 2 στηρίζει τη συνέχεια υλοποίησης των χωρικών επενδύσεων. Συνδέεται με τις ΟΧΕ και τις ΣΒΑΑ, και τον χωρικό, πολεοδομικό και θαλάσσιο σχεδιασμό.

Η ΣΕ6 λειτουργεί ως χωρικό πλαίσιο συνδυασμού των λοιπών στρατηγικών επιλογών. Στη ΣΕ1 εστιάζονται οι παραγωγικές επενδύσεις επιχειρήσεων, ενώ εδώ οι κοινές συνδέσεις και η εξυπηρέτηση νησιωτικών συμπλεγμάτων.